

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

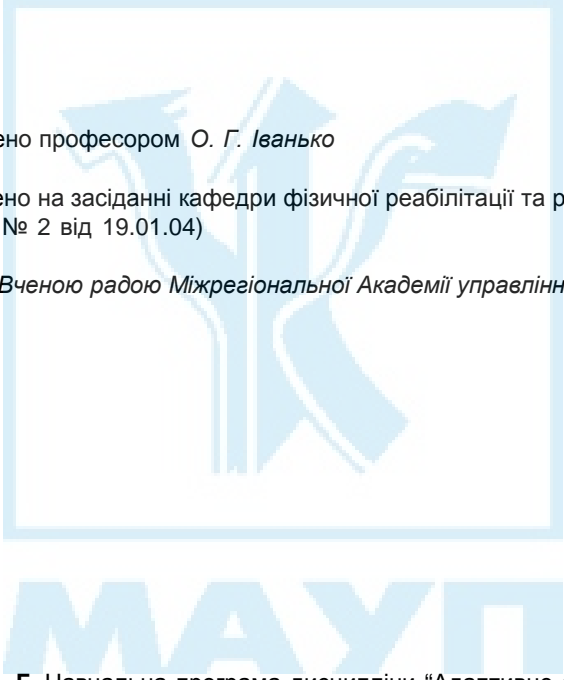

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни**

“АДАПТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”

**(для бакалаврів спеціальностей
“Фізичне виховання”, “Фізична реабілітація”)**

МАУП

Підготовлено професором *О. Г. Іванько*

Затверджено на засіданні кафедри фізичної реабілітації та рекреації
(протокол № 2 від 19.01.04)

Схвалено Вченою радою Мiжрегіональної Академії управління персоналом

Іванько О. Г. Навчальна програма дисципліни “Адаптивне фізичне виховання” (для бакалаврів спеціальностей “Фізичне виховання”, “Фізична реабілітація”). — К.: МАУП, 2004. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Адаптивне фізичне виховання”, контрольні питання, а також список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма дисципліни “Адаптивне фізичне виховання” розрахована на студентів, які навчаються за спеціальностями “Фізична реабілітація” та “Фізичне виховання”. Мета дисципліни — дати студентам теоретичні знання і сформувати у них практичні навички для майбутньої професійної діяльності. Лекційний курс відображає основні положення методології організації фізичної культури інвалідів для залучення їх до активного суспільного життя. Практичні заняття спрямовані на закріплення теоретичного матеріалу, викладеного під час лекцій. Студенти повинні вміти організувати фізичні вправи для дітей і дорослих з обмеженими фізичними і психічними можливостями, заохотити їх до занять спортом, а також вирішувати питання, що виникають в інвалідів у процесі їх фізичного виховання.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **вивчення дисципліни**

“АДАПТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”

№ пор.	Назва теми
1	Інвалідність як суспільно-медичний феномен
2	Адаптивна фізична культура як сучасний напрям у реабілітації
3	Основні положення медичної генетики і тератології
4	Активна фізична культура і спорт осіб з порушеннями інтелектуального розвитку
5	Фізична реабілітація дітей та підлітків з інвалідизуючими захворюваннями центральної нервової системи (ЦНС): ДЦП, периферичним паралічем, епілепсією
6	Адаптивна фізкультура для дітей і підлітків з порушеннями слуху, зору, мовлення
7	Інваліди молодого віку внаслідок травм і каліцтв
8	Адаптивна фізкультура в похилому віці та старості
9	Матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“АДАПТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”

Тема 1. Інвалідність як суспільно-медичний феномен

Уроджені та набуті причини інвалідності. Соціально-біологічне коріння. Сучасні тенденції динаміки кількості інвалідів і осіб з тривалими обмеженнями можливостей. Правові та медичні категорії інвалідів. Класифікація ВООЗ, ступені зниження працездатності. Робоча концепція щодо визначення рівня здоров'я. Соціальні права інвалідів, у тому числі ті, що покликані покращити інтеграцію в суспільне життя. Причини недостатнього розвитку фізичної культури і спорту серед інвалідів і можливі шляхи їх подолання.

Література [1–3; 5; 6; 8; 11; 17; 25; 40]

Тема 2. Адаптивна фізична культура як сучасний напрям у реабілітації

Адаптивна фізкультура як ефективний засіб покращення фізичних можливостей і зміцнення здоров'я інвалідів. Теоретичні та практичні докази фізичних переваг фізкультурних вправ порівняно із звичайною руховою здатністю людини. Адаптація і дезадаптація стосовно інвалідів як сукупність розвитку поведінки та біологічних змін. Принципи і методи адаптивної фізичної культури. Роль матеріально-технічного забезпечення. Сукупність виду і специфічності дефекту організму інваліда, його віку і статі у виборі засобів адаптивної фізичної культури. Складне питання контролю ефективності і безпеки в адаптивній фізкультурі.

Література [4; 8; 10; 11; 13; 14; 21; 23]

Тема 3. Основні положення медичної генетики і тератології

Вади розвитку організму людини, понятійний апарат норми, аномалії розвитку. Класифікація уроджених вад розвитку. Причини та механізми розвитку. Спадкові хвороби: генні та хромосомні. Прояви деяких поширених спадкових хвороб людини, їх наслідок для адаптації людини до суспільного життя. Гіпокінезія як універ-

сальний патогенетичний елемент багатьох уроджених і спадкових захворювань.

Література [4; 29]

Тема 4. Активна фізична культура і спорт осіб з порушеннями інтелектуального розвитку

Причини народження недоумкуватої дитини. Характерні риси такого стану здоров'я: порушення руху, затримка фізичного розвитку. Хвороба Дауна як типова форма олігофренії. Деякі риси інтелектуальних порушень і педагогічні принципи організації виховання. Рухливі ігри як засіб адаптивної фізкультури. Спорт і змагальна активність інвалідів з порушеннями інтелекту.

Література [8; 11; 18; 20; 28; 31; 34; 38; 41]

Тема 5. Фізична реабілітація дітей та підлітків з інвалідизуючими захворюваннями центральної нервової системи (ЦНС): ДЦП, периферичним паралічем, епілепсією

Причини виникнення і види дитячих церебральних (спастичних) паралічей (ДЦП). Уроджені (безумовні) рефлекси та умовно-рефлекторні реакції дитини, їх роль у формуванні патології руху і використання у фізичній реабілітації. Форми ДЦП. Фізичні вправи і тренажерні пристрої для збільшення активних рухів у дітей з ДЦП. В'ялі (периферичні) паралічі, можливості адаптивної фізкультури. Епілепсія. Причини інвалідності хворих. Особливості організації фізичних вправ. Дії персоналу в разі виникнення приступу судом у хворого (елементарна домедична допомога).

Література [9; 10; 11; 20; 25]

Тема 6. Адаптивна фізкультура для дітей і підлітків з порушеннями слуху, зору, мовлення

Психофізичний розвиток дитини в різні періоди дитинства. Соціальні та біологічні фактори, що впливають на розвиток дитини. Специфічні проблеми і компенсатори можливості психіки дитини з порушеннями слуху, зору. Дитяча нервовість, невротичний розви-

ток, невроз. Форми дислалії (заїкання). Елементарні засади сурдопсихології, тифлопсихології, психології осіб з мовними розладами. Поняття про предмет і цілі сучасної дефектології. Вчення Л. С. Виготського про складну структуру аномального розвитку, первинний дефект і вторинні відхилення в розвитку дитини. Засоби адаптивної фізичної культури як складова педагогічного процесу.

Література [4; 11; 18; 28; 30; 37]

Тема 7. Інваліди молодого віку внаслідок травм і каліцтв

Поширеність інвалідності, пов'язаної із втратою кінцівки, ушкодженнями хребта або таза. Загальні риси і специфічні особливості інвалідності у молодому віці. Психологія хвороби та інвалідність. Формування особистої картини хвороби, механізми психологічного захисту, проблеми життя, смерті, суїцидальної поведінки. Посттравматичний больовий синдром і шляхи його подолання. Депресивний синдром, первинні навички роботи із проблемною особистістю. Можливості та матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізкультури. Спорт високих досягнень серед молодих інвалідів.

Література [3; 4; 7; 8; 10; 12; 37]

Тема 8. Адаптивна фізкультура в похилому віці та старості

Вікова психопатологія і стареча неміч. Концепція старіння як хвороби. Емпірична система рухової активності академіка О. М. Амосова як протидія надмірному старінню. “Ідеальний” хоспіс з позицій адаптивної фізичної культури.

Література [19; 27; 31; 32; 39]

Тема 9. Матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури

Оснащення споруд спортивного призначення з метою забезпечення доступності проведення спортивно-оздоровчої роботи з інвалідами. Засоби сучасної протезної техніки для занять фізичною культурою і спортом. Технічні засоби для інвалідів з дефектами

кінцівок. Крісла-каталки спортивного призначення. Транспорт як засіб інтеграції інвалідів у суспільне життя.

Література [7; 10]

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дати визначення поняття “інвалідність”.
2. Основні причини формування інвалідності з дитинства.
3. Що таке аксіома про діяльність людини і підвищення техногенної небезпеки?
4. Назвіть основні правові гарантії інвалідів, визначені Декларацією ООН, Конституцією України.
5. Основні соціальні гарантії інвалідів у законодавстві України.
6. Визначіть основні критерії та ступені зниження працездатності інваліда.
7. Що таке ВТЕК? Визначіть групи інвалідності.
8. Типові захворювання, що можуть спричинити інвалідність.
9. Як визначити так званий індивідуальний рівень здоров'я інваліда при розробці програм реабілітації?
10. Назвіть фактори, що обмежують розвиток фізичної культури серед інвалідів.
11. Поняття адаптивної фізичної культури (АФК).
12. Місце АФК у системі охорони здоров'я.
13. Чим відрізняються позитивні ефекти АФК від звичайної рухової активності людини?
14. Наведіть приклади біологічної адаптації та дезадаптації.
15. Адаптація та дезадаптація в умовах суспільства.
16. Специфічні риси адаптивно-дезадаптивних реакцій залежно від віку і статі людини.
17. Визначіть поняття норми, аномалії розвитку, вади розвитку.
18. Назвіть чинники зовнішнього середовища, що призводять до формування уроджених вад людини.
19. Як порушення кількості та форми хромосом впливають на формування дитини?
20. Назвіть типові риси спадкових захворювань.
21. Особливості дітей та підлітків з хворобою Дауна.
22. Чому гіпокінезія є універсальною рисою дітей-інвалідів з дитинства?

23. Що таке дитячий церебральний параліч (ДЦП)?
24. Які патологічні властивості м'язів у дітей, хворих на ДЦП?
25. Назвіть форми ДЦП.
26. Основні принципи АФК при ДЦП.
27. Значення спеціальних тренувальних пристроїв в організації АФК.
28. Механізми розвитку периферичного (в'ялого) паралічу.
29. Як організувати АФК людині з периферичним паралічем.
30. Епілепсія. Які форми епілепсії призводять до інвалідності?
31. Можливі наслідки тривалого прийому протиепілептичних ліків.
32. Техніка безпеки при організації АФК для інвалідів.
33. Елементарні принципи допомоги при виникненні епілептичних судом.
34. Л. С. Виготський про аномальний розвиток дитини.
35. Які засоби АФК і рекреації частіше використовують у сліпих і глухих дітей?
36. Причини недоумкуватості у дітей.
37. Чому порушення інтелектуального розвитку призводить до затримки дитини у її фізичному розвитку?
38. Особливості олігофренії при хворобі Дауна.
39. Чому ігри, у тому числі й спортивні, формують основу АФК у вихованні дітей з недостатнім інтелектуальним розвитком?
40. Як визначити, чи отримує дитина задоволення під час занять АФК?
41. Чи спроможні люди з олігофренією до змагальної діяльності?
42. Поняття про постампуційну хворобу.
43. Механізми болю.
44. Шляхи подолання хронічного больового синдрому.
45. Що таке реактивний депресивний стан?
46. Елементарний опитувальник для виявлення схильності до депресії, суїциду.
47. Можливості АФК в лікуванні молодих інвалідів з втратою кінцівки.
48. Фізичні та психічні зміни, що виникають при старінні.
49. Система АФК Н. М. Амосова в подоланні надмірного старіння, формуванні активного довголіття.
50. Що таке сучасний хоспіс? Принципи його організації та існування.
51. Особливості спортивних споруд для інвалідів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Конституція України. — К., 1996. — Ст. 23, 28, 49.
2. Декларация Организации Объединенных Наций о правах инвалидов, 1975, п. 2.1.
3. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (Прийнято Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй на 48 сесії 20 грудня 1993 р. Резолюція 48/96) (Витяги):
 - Основи концепції політики стосовно інвалідів. Реабілітація. Параграф 23. Розділ 1. Передумови для рівноправної участі. Правило 3. Реабілітація.
4. Международная классификация болезней. 10-й пересмотр. ВОЗ, 2000.
5. Про введення посади спеціалістів з фізичної реабілітації: Лист Міністерства охорони здоров'я України від 5 листопада 2001 р. № 11.03.04/22.
6. Амосов А. М. Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья. — М.: ООО "АСТ", 2002. — 461 с.
7. Вахрук Т. П., Лисовский В. А., Сологуб Е. Б. Основы тератологии и наследственной патологии: Учеб. пособие. — М.: Сов. спорт, 2001.
8. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура (цель, содержание, место в системе знаний о человеке) // Теория и практи. физ. культуры. — 1998. — № 1.
9. Евсеев С. П., Курдыбайло С. Ф., Суслев В. Г. Материально-техническое обеспечение адаптивной физической культуры: Учеб. пособие. — М.: Сов. спорт, 2000.
10. Комплексная профилактика заболеваний и реабилитация больных и инвалидов: Учеб. пособие / В. А. Лисовский, С. П. Евсеев, В. Ю. Голофеевский, А. Н. Мирошниченко. — М.: Сов. спорт, 2001.
11. Шанина Г. Е. Адаптивная физическая культура как фактор социального здоровья лиц с ограниченными возможностями // Теория и практи. физ. культуры. — 2003. — № 1. — С. 56–57.
12. Шапкова Л. В. Средства адаптивной физической культуры: Методические рекомендации по физкультурно-оздоровительным и развивающим занятиям детей с изменениями в интеллектуальном развитии. — М.: Сов. спорт, 2001.

13. *Физическая реабилитация детей с нарушениями функций опорно-двигательного аппарата / Под ред. Н. А. Гросс. — М.: Сов. спорт, 2000.*

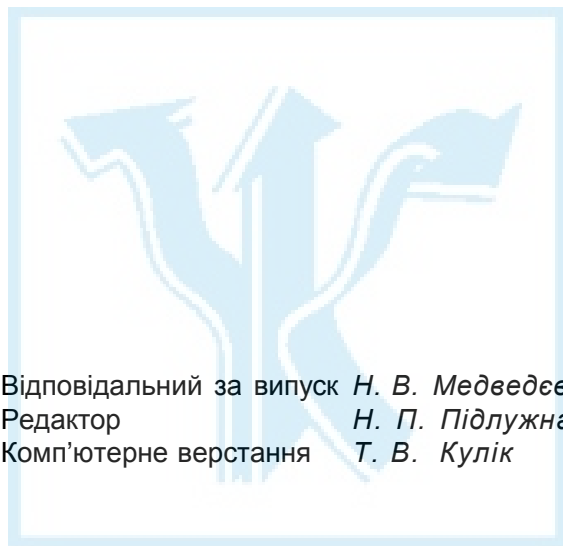
Додаткова

14. *Аулик И. В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. — М., Наука, 1984.*
15. *Белозерцева И. Оставить в живых! Профилактика суицидального поведения у детей // Основы безопасности жизнедеятельности. — 2002. — № 11. — С. 22–27.*
16. *Белозерцева И. Этот ребенок невыносим! Клинико-психологическая характеристика детей-суицидентов // Основы безопасности жизнедеятельности. — 2000. — № 10. — С. 27–31.*
17. *Виноградова Р. Н. Об опыте работы по интеграции в общество людей с ограниченными возможностями в Германии // Соц. и клин. психиатрия. — 2000. — Т. 10. — № 4. — С. 72–73.*
18. *Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч. — М., 1983. — Т. 5.*
19. *Гиббс Р. Если Вам за 50. — М.: Физ-ра и спорт, 1985.*
20. *Дегонская Е. В. Метод “Вилкион”-терапии в лечении сопутствующей соматической патологии у детей с церебральным параличом // Укр. вісн. психоневрології. — 2002. — Т. 10. — №2. — С. 203–204.*
21. *Дембо А. Г. Врачебный контроль в спорте. — М., 1988.*
22. *Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура, ее философия, содержание и задачи // Адаптивная физическая культура и функциональное состояние инвалидов. — СПб., 1996.*
23. *Епифанов В. А. Медицинское обеспечение спорта у инвалидов // Вопр. курортологии, физиотерапии и лечебной физкультуры. — 1995. — № 6. — С. 47–48.*
24. *Зелинская Д. И., Белова Л. С. Детская инвалидность. — М., 2001. — 136 с.*
25. *Коренев Н. М. Международные подходы к оценке последствий заболеваний и травм // Ортопедия, травматология и протезирование. — 2001. — № 3.*
26. *Курдыбайло С. Ф. Влияние гипокинезии и ампутации конечностей на функциональное состояние организма // Адаптивная физическая культура и функциональное состояние инвалидов. — СПб., 1996.*

27. *Кучеренко В. З.* Перспективы сотрудничества государственной системы здравоохранения России с Русской Православной Церковью в области оказания помощи инвалидам и терминальным больным // Экономика здравоохранения. — 2000. — №1. — С. 9–11.
28. *Лапшин В. А., Пузанов Б. П.* Основы дефектологии. — М., 1990.
29. *Маккьюсик В. А.* Наследственные признаки человека. — М., 1976.
30. *Матов В. В.* Медицинские проблемы современной оздоровительной физической культуры (обзор) // Теория и практика физ. культуры. — 1987. — № 2. — С. 43–46.
31. *Милнер Е.* Выбираю бег. — М.: Физ-ра и спорт., 1985.
32. *Нечаева Н. В., Сыромолотов Ю. С.* Физкультура и спорт для инвалидов // Теория и практика физ. культуры. — 1988. — №11.
33. *Огорелкова Л.* Загальні та індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей-інвалідів по зору // Молода спортивна наука України. — 2004. — Вип. 7. — Т. 1. — С. 370–372.
34. *Сарычев С. Я.* Основные медико-социальные проблемы инвалидности в детском возрасте // Педиатрия. — 1990. — № 12. — С. 4–10.
35. *Сергиени Е. В.* Актуальные вопросы медицинской реабилитации инвалидов в Украине // Мед. реабилитация, курортология и физиотерапия. — 1998. — № 1. — С. 52–53.
36. *Солодов А. С.* Адаптационно-компенсаторные реакции организма инвалидов при занятиях физической культурой // Адаптивная физическая культура и функциональное состояние инвалидов. — СПб., 1996.
37. *Составление комплексных планов по трудовому устройству инвалидов, пенсионеров по возрасту и одиноких матерей: Метод. реком.* — М., 1985. — 18 с.
38. *Страковская В. Л.* 300 подвижных игр для оздоровления детей от 1 года до 14 лет. — М.: Новая шк., 1994.
39. *Філатов В. И.* Организация жилищ помещений для инвалидов с дефектами нижних конечностей // Ортопедия, травматология и протезирование. — 1981. — № 6. — С. 1–5.
40. *Шатов А. В.* Стан інвалідності з дитинства в Україні у 2000 р. // Вісн. соц. гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2001. — № 3. — С. 5–11.
41. *Эльконин Д. Б.* Психология игры. — М., 1978.

З М І С Т

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Адаптивне фізичне виховання”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Адаптивне фізичне виховання”	4
Контрольні питання	7
Список рекомендованої літератури	9

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *Н. П. Підлужна*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП

Зам. № ВКЦ-1773

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП